

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 23ης Ιανουαρίου 2003 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-421/00, C-426/00 και C-16/01,

που έχουν ως αντικείμενο αιτήσεις των Unabhängiger Verwaltungssenat für Kärnten (Αυστρία), Unabhängiger Verwaltungssenat Wien (Αυστρία) και Verwaltungsgerichtshof (Αυστρία) με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο των ποινικών δικών που εκκρεμούν ενώπιον των αιτούντων δικαστηρίων κατά των

Renate Sterbenz (C-421/00),

και

Paul Dieter Haug (C-426/00 και C-16/01),

η έκδοση προδικαστικής απόφασης ως προς την ερμηνεία των άρθρων 28 ΕΚ και 30 ΕΚ, καθώς και της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό κατα-

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ναλωτή καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/024, σ. 33), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 1997 (ΕΕ L 43, σ. 21),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Schintgen, πρόεδρο του δευτέρου τμήματος, προεδρεύοντα του έκτου τμήματος, και τους Β. Σκουρή, F. Macken, N. Colneric και J. N. Cunha Rodrigues (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: L. A. Geelhoed
γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η R. Sterbenz, εκπροσωπούμενη από την R. Hütthaler-Brandauer, Rechtsanwältin (C-421/00),
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον H. Dossi (C-421/00, C-426/00 και C-16/01),
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους M. Shotter και J. C. Schieferer (C-421/00, C-426/00 και C-16/01),

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 4ης Ιουλίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διατάξεις της 8ης Νοεμβρίου 2000, της 15ης Νοεμβρίου 2000 και της 18ης Νοεμβρίου 2000, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 14 Νοεμβρίου 2000, 20 Νοεμβρίου 2000 και 15 Ιανουαρίου 2001, αντιστοίχως, τα Unabhängiger Verwaltungssenat für Kärnten, Unabhängiger Verwaltungssenat Wien και Verwaltungsgerichtshof υπέβαλαν, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 28 ΕΚ και 30 ΕΚ, καθώς και της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή, καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/024, σ. 33), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 1997 (ΕΕ L 43, σ. 21, στο εξής: οδηγία 79/112).
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο τριών δικών που είχαν ως αντικείμενο διώξεις ασκηθείσες, αντιστοίχως, κατά της R. Sterbenz και του P. Haug, οι οποίοι

κατηγορήθηκαν ότι διέθεσαν στην αγορά τρόφιμα των οποίων η επισήμανση δεν ήταν σύμφωνη προς την αυστριακή νομοθεσία.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

3 Το άρθρο 28 ΕΚ ορίζει ότι:

«Οι ποσοτικοί περιορισμοί επί των εισαγωγών, καθώς και όλα τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος, απαγορεύονται μεταξύ των κρατών μελών.»

4 Το άρθρο 30 ΕΚ προβλέπει ότι:

«Οι διατάξεις των άρθρων 28 και 29 δεν αντιτίθενται στις απαγορεύσεις ή στους περιορισμούς εισαγωγών, εξαγωγών ή διαμετακομίσεων που δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας ηθικής, δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας, προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων και των ζώων ή προφυλάξεως των φυτών, προστασίας των εθνικών θησαυρών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία, ή προστασίας της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας. Οι απα-

γορεύσεις ή οι περιορισμοί αυτοί δεν δύνανται πάντως να αποτελούν ούτε μέσο αυθαιρέτων διακρίσεων ούτε συγκεκαλυμμένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.»

5 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 79/112 ορίζει ότι:

«Η επισήμανση και οι τρόποι σύμφωνα με τους οποίους πραγματοποιείται δεν πρέπει:

α) να είναι φύσεως τέτοιας, ώστε να οδηγεί σε πλάνη τον αγοραστή, ιδίως:

i) ως προς τα χαρακτηριστικά του τροφίμου και ιδίως τη φύση, την ταυτότητα, τις ιδιότητες, τη σύνθεση, την ποσότητα, τη διατηρησιμότητα, την καταγωγή ή προέλευση, τον τρόπο παρασκευής ή λήψεως,

ii) με την απόδοση στο τρόφιμο αποτελεσμάτων ή ιδιοτήτων που δεν έχει,

iii) με τον υπαινιγμό ότι το τρόφιμο έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ενώ στην πραγματικότητα όλα τα παρόμοια τρόφιμα έχουν αυτά τα ίδια χαρακτηριστικά·

β) με την επιφύλαξη των κοινοτικών διατάξεων σχετικά με τα φυσικά μεταλλικά νερά και με τα τρόφιμα ειδικής διατροφής, να αποδίδει σε τρόφιμο ιδιότητες πρόληψης, αγωγής και θεραπείας οποιασδήποτε ανθρώπινης ασθένειας ή να επικαλείται τις ιδιότητες αυτές.»

6 Το άρθρο 15 της οδηγίας 79/112 ορίζει ότι:

«1. Τα κράτη μέλη δεν δύνανται να απαγορεύσουν το εμπόριο τροφίμων τα οποία ανταποκρίνονται προς τους κανόνες που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία, με την εφαρμογή μη εναρμονισμένων εθνικών διατάξεων που ρυθμίζουν την επισήμανση και παρουσίαση ορισμένων τροφίμων ή των τροφίμων γενικά.

2. Η παράγραφος 1 δεν θα εφαρμόζεται στις εθνικές διατάξεις που δεν εναρμονίστηκαν από λόγους:

— προστασίας της δημοσίας υγείας,

— καταστολής της απάτης, εφόσον οι διατάξεις αυτές δεν εμποδίζουν την εφαρμογή των ορισμών και κανόνων που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία,

- προστασίας της εμπορικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας, των ενδείξεων προελεύσεως, των ονομασιών προελεύσεως και καταστολής του αθεμίτου ανταγωνισμού.»

Η εθνική νομοθεσία

- 7 Κατά το άρθρο 8, στοιχείο f, του Bundesgesetz über den Verkehr mit Lebensmitteln, Verzehrprodukten, Zusatzstoffen, kosmetischen Mitteln und Gebrauchsgegenständen (Lebensmittelgesetz 1975) (ομοσπονδιακού νόμου για τη διάθεση στο εμπόριο τροφίμων, προϊόντων για ανθρώπινη κατανάλωση, προσθέτων ουσιών, καλλυντικών προϊόντων και αντικειμένων για τρέχουσες χρήσεις, στο εξής: LMG), της 23ης Ιανουαρίου 1975:

«Τα τρόφιμα, προϊόντα για κατανάλωση και προσθετικά:

[...]

- f) φέρουν ψευδή επισήμανση, όταν τίθενται σε κυκλοφορία με ενδείξεις ικανές να παραπλανήσουν τον καταναλωτή όσον αφορά στοιχεία που είναι ουσιώδη κατά τις αντιλήψεις των συναλλαγών και ιδίως κατά τις προσδοκίες των καταναλωτών, όπως είναι οι ενδείξεις περί είδους, προελεύσεως, χρήσεως, χρόνου διατήρησης, χρόνου παραγωγής, ποιότητας, περιεκτικότητας σε συστατικά που καθορίζουν την αξία του προϊόντος, ποσότητας, μεγέθους, αριθμού ή βάρους, ή όταν τίθενται σε κυκλοφορία με τέτοια μορφή ή συσκευασία που είναι δυνατόν να παραπλανήσει ή με απαγορευμένες ενδείξεις που αφορούν την υγεία.»

8 Το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 3, του LMG προβλέπει:

«1. Κατά τη διάθεση στην αγορά τροφίμων, προϊόντων που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση ή προσθετικών, απαγορεύεται:

- a) η αναφορά στην προφύλαξη, καταπράυνση ή θεραπεία ασθενειών ή συμπτωμάτων ασθενειών, ή στις φαρμακολογικές συνέπειες ή στις επιπτώσεις επί της λειτουργίας του οργανισμού, ιδίως από τη δράση τους που συμβάλλει στη διατήρηση της νεότητας, επιβραδύνοντας τη διαδικασία γήρανσεως, που συμβάλλει στο αδυνάτισμα ή στη διατήρηση της υγείας, ή προκαλεί την εντύπωση ότι έχει μια τέτοια δράση·
- b) η παραπομπή στο ιστορικό ασθενών, σε ιατρικές συστάσεις ή γνωματεύσεις·
- c) η χρησιμοποίηση σχετικών με την υγεία εικονογραφήσεων ή περιγραφών των οργάνων του ανθρώπινου σώματος, απεικονίσεων των ασκούντων ιατρικά επαγγέλματα ή των μελών θεραπευτηρίων ή άλλων απεικονίσεων που παραπέμπουν σε θεραπευτικές δραστηριότητες.

[...]

3. Με απόφαση του Ομοσπονδιακού Υπουργού Υγείας και Περιβάλλοντος παρέχεται άδεια, κατόπιν υποβολής σχετικής αιτήσεως, για την αναγραφή στοιχείων που

αφορούν την υγεία επί συγκεκριμένων τροφίμων ή καταναλωτικών ειδών εφόσον εξασφαλίζεται η προστασία του καταναλωτή από παραπλανήσεις. Η απόφαση ανακαλείται εφόσον δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση αδείας.»

- 9 Το άρθρο 74, παράγραφος 1, του LMG προβλέπει ότι:

«Όστις εμπορεύεται τρόφιμα, προϊόντα διατροφής ή πρόσθετες ουσίες [...], φέροντα ψευδή επισήμανση ή καταναλωτικά προϊόντα φέροντα εσφαλμένη επισήμανση διαπράττει διοικητική παράβαση και τιμωρείται από τις περιφερειακές διοικητικές αρχές [...]».

Οι διαφορές στις κύριες δίκες και τα προδικαστικά ερωτήματα

Υπόθεση C-421/00

- 10 Ο Burgermeister der Landeshauptstadt Klagenfurt προσάπτει στην R. Sterbenz, ως εκπρόσωπο της Biodiät Erzeugung und Vertrieb GmbH, εταιρία αυστριακού δικαίου με έδρα το Klagenfurt (Αυστρία), ότι διέθεσε στην αγορά συσκευασίες του εδωδίμου προϊόντος «Tartex veget, Pastete Champignon», οι οποίες δεν έφεραν ορθή επισήμανση καθόσον έφεραν την αναφερόμενη στην υγεία ένδειξη «ein guter Name für gesunden Genuß» («όνομα εμπιστοσύνης για υγιεινή απόλαυση»), παρά το ότι απαγορεύεται, κατά τη διάθεση στην αγορά τροφίμων, προϊόντων διατροφής ή προσθέτων ουσιών, η αναφορά στην πρόληψη, καταπράνιση ή θεραπεία ασθενειών ή συμπτωμάτων ή η αναφορά σε φυσιολογικές ή φαρμακολογικές επενέργειες, ιδίως όσον αφορά τη διατήρηση της νεότητας, την παρεμπόδιση της εμφάνισης συ-

μπτωμάτων γηράσκων, το αδυνάτισμα ή τη διατήρηση της υγείας ή η δημιουργία εντυπώσεως περί ενός τέτοιου είδους επενέργειας.

11 Η R. Sterbenz άσκησε έφεση κατά της καταδικαστικής αποφάσεως που εκδόθηκε εις βάρος της για παράβαση του άρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχείο α, του LMG, ενώπιον του Unabhängiger Verwaltungssenat für Kärnten, αιτούμενη από το εν λόγω δικαστήριο να αναστείλει τη διαδικασία μέχρι εκδόσεως της αποφάσεως του Δικαστηρίου επί της υποθέσεως C-221/00, Επιτροπή κατά Αυστρίας. Στην υπόθεση αυτή, η Επιτροπή προσάπτει στη Δημοκρατία της Αυστρίας ότι, ερμηνεύοντας και εφαρμόζοντας το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 3, του LMG, υπό την έννοια ότι απαγορεύεται γενικώς και απολύτως η αναγραφή στοιχείων που αφορούν την υγεία επί των τροφίμων γενικής καταναλώσεως και εξαρτώντας την άδεια αναγραφής στοιχείων που αφορούν την υγεία από προηγούμενη διαδικασία εγκρίσεως, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', και 15, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/112.

12 Εντούτοις, έχοντας υπόψη τις διατάξεις του Verwaltungsstrafgesetz 1991 (αυστριακού νόμου περί της διαδικασίας επιβολής διοικητικών ποινών) (BGBl. 1991/52), οι οποίες επιβάλλουν στο κατ' έφεση επιλαμβανόμενο δικαστήριο την υποχρέωση να αποφαιίνεται εντός ορισμένης προθεσμίας, διότι άλλως παύει η εφαρμογή της πρωτοβαθμώς εκδοθείσας αποφάσεως, το Unabhängiger Verwaltungssenat für Kärnten αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν το άρθρο 28 [...] της Συνθήκης ΕΚ, όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, και τα άρθρα 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', και 15, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων που προσρίζονται για τον τελικό καταναλωτή καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους (ΕΕ ειδ. εκδ. 03/024, σ. 33), όπως ισχύει σήμερα, την έννοια ότι αντίκεινται σε εθνική ρύθμιση η οποία απαγορεύει, υπό την επιφύλαξη ειδικής αδειας, κάθε αναγραφή στοιχείου που αφορά την υγεία επί της επισημάν-

σεως και της συσκευασίας των τροφίμων, των προϊόντων διατροφής και των προσθέτων ουσιών γενικής καταναλώσεως (άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχεία α έως c, και παράγραφος 3, του [LMG], όπως ισχύει σήμερα);»

Υπόθεση C-426/00

- 13 Με απόφαση του Magistrat der Stadt Wien, ο P. Haug κρίθηκε ένοχος διοικητικής παραβάσεως, βάσει της συνδυασμένης εφαρμογής των άρθρων 74, παράγραφος 1, 9, παράγραφος 1, 8, στοιχείο f, και 7, παράγραφος 1, στοιχείο c, του LMG, επειδή έθεσε σε κυκλοφορία στην αγορά προϊόν διατροφής με εσφαλμένη επισήμανση.
- 14 Ο P. Haug άσκησε έφεση κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του Unabhängiger Verwaltungssentat Wien, το οποίο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αποτελεί το άρθρο 9 του LMG συνεπή μεταφορά του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί επισημάνσεως;

2) Περιέχει το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί επισημάνσεως, πλήρη ρύθμιση ως προς τις απαγορευόμενες επισημάνσεις ή περιλαμβάνει η διάταξη αυτή κανόνα περί ελαχίστων υποχρεώσεων, ο οποίος μπορεί να διευρυνθεί ενδεχομένως με εθνικές ρυθμίσεις;

- 3) Έχει το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί επισημάνσεως, την έννοια ότι ο περιορισμός των επισημάνσεων (όπως ο περιεχόμενος στο άρθρο 9, παράγραφος 1, του LMG, σχετικά με την αναγραφή στοιχείων που αφορούν την υγεία) επιτρέπεται μόνον όταν η απαγόρευση καθίσταται αναποφεύκτως αναγκαία για την παρεμπόδιση της παραπλανήσεως των καταναλωτών;
- 4) Μπορεί το άρθρο 9, παράγραφος 1, του LMG να ερμηνευθεί σύμφωνα με την οδηγία και ο εκεί περιεχόμενος περιορισμός της δυνατότητας επισημάνσεως να θεωρηθεί σύμφωνα προς το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί επισημάνσεως; Τούτο θα ήταν δυνατό καθόσον η ρύθμιση του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας περί επισημάνσεως δεν απαιτεί να συντρέχει πρόθεση απάτης, αλλά η πρόθεση απάτης αποτελεί περαιτέρω προϋπόθεση για να θεωρηθεί απαγορευμένη μια επισήμανση.»

Υπόθεση C-16/01

- 15 Με απόφαση του Unabhängiger Verwaltungssenat Wien της 12ης Οκτωβρίου 1999, καταδικάστηκε ο P. Haug, ως εκπρόσωπος της Renatura Naturheilmittel GmbH, εταιρίας αυστριακού δικαίου με έδρα τη Βιέννη (Αυστρία), επειδή η εταιρία αυτή διέθεσε στην αγορά 240 συσκευασίες προϊόντος με την ονομασία «Renatura Kürbiskernkapseln mit Vitamin E, Blase und Prostata» («κάνιουλες κολοκυθόσπορων Renatura με βιταμίνη Ε, για τις κύστες και τον προστάτη»), ενώ το εν λόγω προϊόν διατροφής έφερε εσφαλμένη επισήμανση, καθόσον αυτή περιείχε ενδείξεις περιέχουσες τις ακόλουθες αναφορές σε ζητήματα υγείας: «για την προστασία της κυτταρικής μεμβράνης από τις ελεύθερες ρίζες», «σημαντικό για τη λειτουργία πολλών ενζύμων», «σημαντικό δομικό συστατικό για οστά και δόντια» και «ρύθμιση της ποσότητας ύδατος του οργανισμού (λειτουργία της κύστεως)», ενδείξεις αντιβαίνουσες προς τις διατάξεις του άρθρου 9, παράγραφος 1, του LMG.

16 Το Verwaltungsgerichtshof, δεδομένου ότι είχε ερμηνεύσει το άρθρο 9, παράγραφος 1, του LMG υπό την έννοια ότι απαγορεύει τόσο τις ενδείξεις που αφορούν ζητήματα υγείας, όσο και τις ενδείξεις που αφορούν ασθένειες, έκρινε ότι το ένδικο μέσο που άσκησε ενώπιόν του ο P. Haug κατά της ανωτέρω αποφάσεως της 12ης Οκτωβρίου 1999 θέτει ζητήματα ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου και αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους (όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2000/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 2000 [...]), στο εξής: οδηγία περί επισημάνσεως, κατά το οποίο η επισήμανση και οι τρόποι σύμφωνα με τους οποίους πραγματοποιείται δεν πρέπει, με την επιφύλαξη των κοινοτικών διατάξεων σχετικά με τα φυσικά μεταλλικά νερά και με τα τρόφιμα ειδικής διατροφής, να αποδίδουν σε τρώσιμο ιδιότητες πρόληψης, αγωγής και θεραπείας οποιασδήποτε ανθρώπινης ασθένειας ή να επικαλούνται τις ιδιότητες αυτές, την έννοια ότι είναι αντίθετη προς αυτό η εθνική διάταξη κατά την οποία απαγορεύεται, κατά τη διάθεση στην αγορά τροφίμων,

α) η αναφορά σε φυσιολογικές ή φαρμακολογικές επενέργειες, ιδίως όσον αφορά τη διατήρηση της νεότητας, την παρεμπόδιση της εμφάνισης συμπτωμάτων γηράσκσεως, το αδυνάτισμα ή τη διατήρηση της υγείας, ή η πρόκληση της εντυπώσεως επενεργείας αυτού του είδους:

β) η αναφορά σε ιστορικό ασθενών, σε ιατρικές συστάσεις ή γνωματεύσεις:

γ) η χρησιμοποίηση σχετικών με την υγεία, εικονικών ή σχηματοποιημένων παραστάσεων οργάνων του ανθρωπίνου σώματος, απεικονίσεων των ασκούντων ιατρικά και παραϊατρικά επαγγέλματα ή απεικονίσεων θεραπευτηρίων ή άλλων αναφερομένων σε θεραπευτικές δραστηριότητες απεικονίσεων;

2) Έχουν η οδηγία περί επισημάνσεως ή τα άρθρα 28 ΕΚ και 30 ΕΚ την έννοια ότι απαγορεύουν εθνική ρύθμιση η οποία επιτρέπει την αναγραφή στοιχείων που αφορούν την υγεία, κατά τη διάθεση στην αγορά τροφίμων, υπό την έννοια του πρώτου ερωτήματος, μόνον κατόπιν προηγούμενης άδειας από τον αρμόδιο Ομοσπονδιακό υπουργό, εφόσον προϋπόθεση για τη χορήγηση της άδειας είναι ότι τα σχετικά με την υγεία στοιχεία εξασφαλίζουν την προστασία του καταναλωτή από παραπλάνηση;»

17 Με διατάξεις του Προέδρου του Δικαστηρίου της 16ης Ιανουαρίου και της 20ής Μαρτίου 2001, οι υποθέσεις C-421/00, C-426/00 και C-16/01 ενώθηκαν προς διευκόλυνση της γραπτής και προφορικής διαδικασίας και έκδοση κοινής απόφασης.

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

18 Η οδηγία 79/112 καταργήθηκε με την οδηγία 2000/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 2000, σχετικά με την επισήμανση, την παρουσίαση και τη διαφήμιση των τροφίμων (ΕΕ L 109, σ. 29). Εντούτοις, κατά το άρθρο 27 της εν λόγω οδηγίας η ισχύς της άρχισε από τις 26 Μαΐου 2000 και, επο-

μένως, δεν εφαρμόζεται επί των διαφορών στις κύριες δίκες. Συνεπώς, το Δικαστήριο, προκειμένου να αποφανθεί επί των προδικαστικών ερωτημάτων που του υπέβαλαν τα αιτούντα δικαστήρια οφείλει να λάβει υπόψη του την οδηγία 79/112.

- 19 Επιβάλλεται, επίσης, η διαπίστωση ότι, όσον αφορά ειδικότερα την υπόθεση C-426/00, στη διάταξη παραπομπής δεν υπάρχει περιγραφή του πραγματικού πλαισίου της διαφοράς στην κύρια δίκη.
- 20 Όπως, όμως, προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η ανάγκη επιτεύξεως μιας ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου η οποία να είναι επωφελής για το εθνικό δικαστήριο επιβάλλει όπως το τελευταίο προσδιορίσει το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα ερωτήματα που θέτει ή, τουλάχιστον, να διευκρινίσει τις πραγματικές συγκυρίες επί των οποίων ερείδονται τα ερωτήματα αυτά (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 1993, C-320/90 έως C-322/90, *Telemarsicabruzzo κ.λπ.*, Συλλογή 1993, σ. I-393, σκέψη 6, και της 12ης Ιουλίου 2001, C-368/98, *Vanbraekel κ.λπ.*, Συλλογή 2001, σ. I-5363, σκέψη 21).
- 21 Εντούτοις, επειδή όπως προκύπτει από τη δικογραφία που απεστάλη στο Δικαστήριο, τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης στην υπόθεση C-426/00 είναι ταυτόσημα με τα πραγματικά περιστατικά στις υποθέσεις C-421/00 και C-16/01 και, ιδίως, τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το *Unabhängiger Verwaltungssenat Wien* αναφέρονται επίσης στην ερμηνεία του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 79/112 και στην ενδεχόμενη αντίθεση μεταξύ αυτής της διατάξεως και του συστήματος που θεσπίζει το άρθρο 9 του LMG, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, εν προκειμένω, η ομοιότητα των ερωτημάτων που υπο-

βλήθηκαν στο Δικαστήριο στις τρεις υποθέσεις τού επιτρέπει να παράσχει χρήσιμες απαντήσεις στο αιτούν δικαστήριο. Εξάλλου, αυτή ακριβώς η ομοιότητα δικαιολόγησε την εκ μέρους του Προέδρου του Δικαστηρίου ένωση των εν λόγω υποθέσεων.

22 Συνεπώς, είναι παραδεκτή η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το Unabhängiger Verwaltungssenat Wien.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

23 Στις προαναφερθείσες τρεις υποθέσεις τα αιτούντα δικαστήρια ερωτούν, ουσιαστικώς, αν τα άρθρα 28 ΕΚ και 30 ΕΚ, καθώς και τα άρθρα 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', και 15, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/112 αποκλείουν σύστημα όπως αυτό που θέσπισε το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 3, του LMG, στο πλαίσιο του οποίου απαγορεύεται γενικώς, υπό την επιφύλαξη προηγούμενης εγκρίσεως, οποιαδήποτε ένδειξη σχετική με την υγεία στην επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων.

24 Επιβάλλεται σχετικώς να τονισθεί ότι, εφόσον το άρθρο 15, παράγραφος 2, της οδηγίας 79/112 προέβη σε πλήρη εναρμόνιση των λόγων βάσει των οποίων μπορεί να δικαιολογηθεί η εφαρμογή κανόνων της εθνικής νομοθεσίας οι οποίοι εγείρουν κωλύματα στην εμπορία τροφίμων τα οποία ανταποκρίνονται στους κανόνες της εν λόγω οδηγίας, οποιοδήποτε σχετικό μέτρο της εθνικής νομοθεσίας πρέπει να κρίνεται με βάση τις διατάξεις της οδηγίας εναρμονίσεως και όχι με βάση τις διατάξεις των άρθρων 28 ΕΚ και 30 ΕΚ (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 13ης Δεκεμβρίου 2001, C-324/99, DaimlerChrysler, Συλλογή 2001, σ. I-9897, σκέψη 32· της 24ης Οκτωβρίου 2002, C-99/01, Linhart και Biffi, Συλλογή 2002, σ. I-9375, σκέψη 18, και απόφαση με σημερινή ημερομηνία, C-221/00, Επιτροπή κατά Αυστρίας, Συλλογή 2003, σ. I-1007, σκέψη 42).

- 25 Εξάλλου, όσον αφορά το επιχείρημα της Αυστριακής Κυβερνήσεως αναφορικά με την εφαρμογή της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Σεπτεμβρίου 1984, σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση (ΕΕ L 250, σ. 17), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Οκτωβρίου 1997 (ΕΕ L 290, σ. 18), πρέπει να υπομνησθεί ότι τα άρθρα 2 και 15 της οδηγίας 79/112 προβλέπουν την απαγόρευση ενδείξεων δυναμένων να παραπλανήσουν τον αγοραστή. Πρόκειται συγκεκριμένα για ειδικό σύστημα καταστολής της απάτης, το οποίο, κατά συνέπεια, πρέπει να ερμηνευθεί ως ειδικός κανόνας σε σχέση με τους γενικούς κανόνες περί προστασίας από την παραπλανητική διαφήμιση που τίθενται με την τροποποιημένη οδηγία 84/450 (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προαναφερθείσες αποφάσεις Linhart και Biffi, σκέψεις 19 και 20, καθώς και Επιτροπή κατά Αυστρίας, σκέψη 43).
- 26 Επομένως, προκειμένου να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα το Δικαστήριο πρέπει να περιοριστεί στην ερμηνεία της οδηγίας 79/112.
- 27 Επιβάλλεται καταρχάς να υπομνησθεί σχετικώς, αφενός, ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 79/112 απαγορεύει η επισήμανση των τροφίμων και ο τρόπος με τον οποίον αυτή γίνεται να παραπλανούν τον αγοραστή. Αφετέρου, το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της αυτής οδηγίας απαγορεύει, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων που εφαρμόζονται στα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή, να αποδίδονται με την επισήμανση σε ένα τρόφιμο ιδιότητες προλήψεως, αγωγής ή θεραπείας μιας ασθένειας.
- 28 Συνεπώς, η οδηγία 79/112 απαγορεύει οποιαδήποτε ένδειξη έχουσα σχέση με ασθένειες, ανεξαρτήτως του αν μπορεί αυτή να παραπλανήσει ή όχι τον καταναλωτή, καθώς και τις ενδείξεις οι οποίες, καιτοι ουδόλως αναφέρονται σε ασθένειες, αλλά μάλλον, π.χ., στην υγεία, είναι παραπλανητικές.

29 Επιβάλλεται, επίσης, να τονισθεί ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 79/112 δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα τα οποία συνίστανται σε απαγόρευση της εμπορίας τροφίμων ανταποκρινομένων στους κανόνες της εν λόγω οδηγίας.

30 Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι τα τρόφιμα των οποίων η επισήμανση περιέχει μη παραπλανητικές ενδείξεις σχετικές με την υγεία πρέπει να θεωρούνται ως ανταποκρινόμενα στους κανόνες της οδηγίας 79/112, την εμπορία των οποίων δεν μπορούν να απαγορεύουν τα κράτη μέλη επικαλούμενα λόγους σχετιζόμενους με ενδεχόμενες παρατυπίες της εν λόγω επισιμιάσεως.

31 Εντούτοις, όπως προκύπτει από την ένατη αιτιολογική της σκέψη, λόγω του γενικού και οριζόντιου χαρακτήρα της, η οδηγία 79/112 παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να θεσπίζουν κανόνες επιπροσθέτως εκείνων τους οποίους η ίδια θέτει. Τα όρια της αρμοδιότητας αυτής των κρατών μελών καθορίζονται από την ίδια την οδηγία, καθόσον αυτή παραθέτει εξαντλητικώς στο άρθρο 15, παράγραφος 2, τους λόγους τους δυνάμενους να δικαιολογήσουν την εφαρμογή μη εναρμονισμένων εθνικών κανόνων απαγορευόντων την εμπορία τροφίμων τα οποία ανταποκρίνονται στην εν λόγω οδηγία (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 1990, C-241/89, SARPP, Συλλογή 1990, σ. I-4695, σκέψη 15, και Επιτροπή κατά Αυστρίας, προαναφερθείσα, σκέψη 38). Μεταξύ των λόγων αυτών περιλαμβάνεται, ιδίως, η προστασία της υγείας και των καταναλωτών.

32 Το άρθρο 9, παράγραφος 1, του LMG απαγορεύει, στο πλαίσιο της εμπορίας τροφίμων, όχι μόνον τις ενδείξεις που αναφέρονται σε ασθένειες, αλλά και εκείνες που αναφέρονται στην υγεία.

33 Κατά το άρθρο 9, παράγραφος 3, του LMG, όλες οι ενδείξεις που αφορούν την υγεία υπόκεινται σε διαδικασία προηγουμένης εγκρίσεως σκοπός της οποίας είναι η διαφοροποίηση μεταξύ εκείνων που είναι ακριβείς και εκείνων που δύνανται να παραπλανήσουν τον καταναλωτή. Η έγκριση ή η απαγόρευση εμπορίας των σχετικών τροφίμων εξαρτάται από τη διαφοροποίηση στην οποία προβαίνουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές.

- 34 Το σύστημα λοιπόν που προκύπτει από το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 3, του LMG, χαρακτηριζόμενο από την γενική απαγόρευση, υπό την επιφύλαξη προηγουμένης εγκρίσεως, των ενδείξεων που αφορούν την υγεία, είναι περισσότερο περιοριστικό από εκείνο του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 79/112. Συνεπώς, η συμφωνία ενός τέτοιου συστήματος με το κοινοτικό δίκαιο εξαρτάται από τους λόγους επί των οποίων στηρίζεται.
- 35 Δεν αμφισβητείται σχετικώς ότι το νομικό σύστημα που προβλέπει ο LMG στηρίζεται στην σκέψη ότι η προστασία των καταναλωτών έναντι της απάτης απαιτεί οπωσδήποτε την προηγούμενη εξέταση, εκ μέρους των αρμοδίων εθνικών αρχών, του παραπλανητικού ή μη χαρακτήρα μιας ενδείξεως σχετικής με την υγεία που περιέχεται στην επισήμανση τροφίμων.
- 36 Επιβάλλεται, συνεπώς, να εξετασθεί αν το άρθρο 15, παράγραφος 2, της οδηγίας 79/112, στον βαθμό που επιτρέπει μη εναρμονισμένες εθνικές διατάξεις δικαιολογούμενες για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας και καταστολής της απάτης, επιτρέπει σύστημα προηγούμενης εγκρίσεως όπως αυτό που προβλέπει το άρθρο 9, παράγραφος 3, του LMG.
- 37 Καίτοι το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 79/112 απαγορεύει, αφενός, όλες τις σχετικές με την πρόληψη, την αγωγή και τη θεραπεία ασθενειών ενδείξεις, ακόμα και αν δεν είναι παραπλανητικές, και, αφετέρου, τις παραπλανητικές ενδείξεις που αφορούν την υγεία, εντούτοις διαπιστώνεται ότι η προστασία της δημόσιας υγείας, ακόμα και αν θεωρηθεί ότι σε μια ειδική περίπτωση είναι δυνατόν να υπάρχουν κίνδυνοι, δεν μπορεί να δικαιολογήσει ένα τόσο περιοριστικό της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων σύστημα όπως αυτό που προκύπτει από τη διαδικασία προηγουμένης εγκρίσεως όλων των ενδείξεων των σχετικών με την υγεία που περιλαμβάνονται στην επισήμανση τροφίμων, ακόμα και όσων έχουν νομίμως παραχθεί σε άλλα κράτη μέλη όπου βρίσκονται υπό καθεστώς ελεύθερης κυκλοφορίας.

38 Πράγματι, υπάρχουν λιγότερο περιοριστικά μέτρα για την αποτροπή τέτοιων δευτερευόντων για την υγεία κινδύνων, όπως, μεταξύ άλλων, η υποχρέωση του παραγωγού ή του εμπόρου του σχετικού προϊόντος να αποδείξει, σε περίπτωση αμφιβολίας, την ουσιαστική ακρίβεια των πραγματικών στοιχείων που περιλαμβάνονται στην επισήμανση (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Αυστρίας, σκέψη 49).

39 Δεν μπορεί, επίσης, να γίνει δεκτό το επιχείρημα της Αυστριακής Κυβερνήσεως περί προστασίας των καταναλωτών.

40 Πράγματι, το σύστημα που θεσπίζει το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 3, του LMG, σκοπός του οποίου είναι η απαγόρευση των παραπλανητικών ενδείξεων των σχετικών με την υγεία, έχει στην πράξη ως συνέπεια ότι τα τρόφιμα τα φέροντα τις σχετικές με την υγεία ενδείξεις δεν μπορούν να κυκλοφορήσουν ελεύθερα στο εμπόριο εντός της Αυστρίας, έστω και αν οι ενδείξεις αυτές δεν είναι παραπλανητικές για τον καταναλωτή.

41 Η Αυστριακή Κυβέρνηση δεν προσκόμισε αποδείξεις από τις οποίες να προκύπτει η προβαλλόμενη αναποτελεσματικότητα του συστήματος του εκ των υστέρων ελέγχου τροφίμων ήδη κυκλοφορούντων στην αγορά, όπως αυτό που περιγράφεται στη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως. Πράγματι, περιορίστηκε να ισχυριστεί, χωρίς αιτιολόγηση, ότι υπήρξε αρνητική η εμπειρία που προέκυψε από την εφαρμογή ενός τέτοιου συστήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες. Συνεπώς, η γενική απαγόρευση που επιβάλλει το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 3, του LMG δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό.

42 Πρέπει να προστεθεί ότι, σε ομοειδείς υποθέσεις που αφορούσαν ενδείξεις περιλαμβανόμενες στη συσκευασία ορισμένων καλλυντικών προϊόντων, στις οποίες οι αυστριακές αρχές προέβαλλαν επίσης την προστασία της υγείας των καταναλωτών

και την αποτροπή της απάτης, το Δικαστήριο έκρινε ότι η υποχρέωση λήψης αδειας που προβλέπει το άρθρο 9, παράγραφος 3, του LMG συνιστά κώλυμα στην ελεύθερη κυκλοφορία των εν λόγω προϊόντων, στερούμενη οιασδήποτε δικαιολογίας (αποφάσεις της 28ης Ιανουαρίου 1999, C-77/97, Unilever, Συλλογή 1999, σ. I-431, σκέψη 34, και Linhart και Biffl, προαναφερθείσα, σκέψη 45).

43 Τέλος, όσον αφορά το επιχείρημα της Αυστριακής Κυβερνήσεως περί της δυσχερείας να αποδειχθεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, ο παραπλανητικός χαρακτήρας μιας ενδείξεως σχετικής με την υγεία, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι στα εθνικά δικαστήρια εναπόκειται, σε όλες τις αμφίβολες περιπτώσεις, να διαμορφώνουν την πεποίθησή τους λαμβάνοντας υπόψη την τεκμαιρόμενη προσδοκία του μέσου καταναλωτή, που έχει συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 4ης Απριλίου 2000, C-465/98, Darbo, Συλλογή 2000, σ. I-2297, σκέψη 20).

44 Συνεπώς, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', και 15, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/112 δεν επιτρέπουν σύστημα όπως αυτό που προβλέπει το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 3, του LMG, το οποίο επιβάλλει γενική απαγόρευση, υπό την επιφύλαξη προηγούμενης εγκρίσεως, οποιασδήποτε ενδείξεως σχετικής με την υγεία περιλαμβανόμενης στην επισήμανση και την παρουσίαση τροφίμων.

Επί των δικαστικών εξόδων

45 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Αυστριακή Κυβέρνηση και η Επιτροπή, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει, ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης, τον χαρακτήρα παρεμπιπτόντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε το Unabhängiger Verwaltungssenat für Karnten, το Unabhängiger Verwaltungssenat Wien και το Verwaltungsgerichtshof, με διατάξεις εκδοθείσες αντιστοίχως στις 8 Νοεμβρίου 2000, 15 Νοεμβρίου 2000 και 18 Δεκεμβρίου 2000, αποφαινεται:

Τα άρθρα 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', και 15, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 1997, δεν επιτρέπουν σύστημα όπως αυτό που προβλέπει το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 3, του Bundesgesetz über den Verkehr mit Lebensmitteln, Verzehrprodukten, Zusatzstoffen, kosmetischen Mitteln und Gebrauchsgegenständen (Lebensmittelgesetz 1975) (ομοσπονδιακού νόμου για τη διάθεση στο εμπόριο τροφίμων, προϊόντων για ανθρώπινη κατανάλωση, προσθέτων ουσιών, καλλυντικών προϊόντων και αντικειμένων για τρέχουσες χρήσεις) το οποίο επιβάλλει γενική απαγόρευση, υπό την επιφύλαξη προηγούμενης εγκρίσεως, οποιασδήποτε ενδείξεως σχετικής με την υγεία περιλαμβανόμενης στην επισήμανση και την παρουσίαση τροφίμων.

Schintgen

Σκουρής

Macken

Colneric

Cunha Rodrigues

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 23 Ιανουαρίου 2003.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

J.-P. Puissochet